

ZÁSADY A PRINCÍPY POSKYTOVANIA HUMANITÁRNEJ POMOCI

Jana Mráziková *)

ABSTRAKT

Humanitárna pomoc je spolu so záchrannými prácami realizovaná pri odstraňovaní následkov mimoriadnych udalostí. Poskytuje sa na základe určitých princípov a zásad. Medzi základné zásady patria hlavne humanita, nestrannosť, nezávislosť a neutralita. Základné princípy tvoria pravidlá, bez ktorých by pomoc nebola chápaná ako humanitárna.

Kľúčové slová:

humanitárna pomoc, typy a formy poskytovania humanitárnej pomoci, princípy a zásady poskytovania pomoci

ABSTRACT

Humanitarian aid with rescue works is realized at removal of consequences of emergency situations. It is provided by principles and fundamentals. Basic fundamentals are mainly humanity, impartiality, independence and neutrality. Basic principles are formed by rules without which aid would not be seen as humanitarian.

Key words:

humanitarian aid, types and forms of providing of humanitarian aid, principles and fundamentals of providing of humanitarian aid

ÚVOD

Pri riešení mimoriadnych udalostí sa okrem záchranných prác poskytuje aj humanitárna pomoc. Vykonávajú ju predovšetkým humanitárne organizácie, ktoré sú zamerané na konkrétnu oblasť pomoci. Jej poskytovanie môže mať rôznu dobu trvania a rozsah.

*) Jana Mráziková, Ing., Fakulta špeciálneho inžinierstva, Katedra krízového manažmentu, Žilinská univerzita v Žiline, Ul. 1. mája 32, 010 26 Žilina, 041/513 6722, Jana.Mrazikova@fsi.uniza.sk

Humanitárna pomoc má rôzne formy, pomocou ktorých sa môže uskutočniť. Pri jej vykonávaní sa nielen humanitárne organizácie, ale aj ostatní darcovia, resp. realizátori humanitárnej pomoci musia riadiť konkrétnymi humanitárnymi princípmi. Okrem týchto princíпов sú dôležité aj zásady poskytovania humanitárnej pomoci.

1 HUMANITÁRNA POMOC

Pri negatívnych následkoch mimoriadnych udalostí sa v zasiahnutej oblasti nachádzajú osoby, ktoré potrebujú podať pomocnú ruku. Poskytovania pomoci sa zúčastňujú všetky záchranné zložky, vrátane humanitárnych organizácií, ktoré pôsobia v postihnutej krajine.

Často krát postihnutí obyvatelia potrebujú pomoc od humanitárnych organizácií. Tieto organizácie poskytujú humanitárnu pomoc nielen pri riešení krízových situácií, ktoré vznikli v mieri. Poskytujú ju aj pri ozbrojených konfliktoch, ktoré vznikli buď na území jedného štátu alebo medzi dvomi štátmi.

Zmienku o humanitárnej pomoci možno nájsť v zákone č. 617/2007 Z. z. o oficiálnej rozvojovej pomoci a o doplnení zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov. Podľa tohto zákona sa humanitárna pomoc definuje ako „prejav solidarity s ľuďmi v núdzi, ktorej podstatou je pomoc, podpora, záchrana životov, ľudskej dôstojnosti a zmierňovanie utrpenia ľudí v prípade prírodných katastrof, kríz spôsobených človekom, stavu hladu a podvýživy alebo v porovnateľných núdzových situáciách, ako aj preventívne a pohotovostné programy, najmä v obzvlášť rizikových oblastiach“.

Humanitárna pomoc sa poskytuje ľuďom bez ohľadu na ich etnický pôvod, náboženské vyznanie alebo politické presvedčenie a je určená predovšetkým tým najzraniteľnejším, ako sú deti a matky, starí ľudia alebo ľudia trpiaci nedostatkom základných životných potrieb. [2]

Humanitárna pomoc sa podľa zákona č. 617/2007 Z. z. o oficiálnej rozvojovej pomoci poskytuje prostredníctvom:

- záchranných akcií,
- materiálnej pomoci, najmä formou darovania hnutel'ného majetku,
- finančných príspevkov,
- projektov humanitárnej pomoci.

Cieľom činností pri poskytovaní humanitárnej pomoci je predchádzať negatívnym dôsledkom krízy a umožniť poskytnutie pomoci obyvateľom postihnutých krízou. Humanitárna pomoc môže byť realizovaná aj pri činnostiach, ktoré sa vykonávajú pri obnove. Tieto činnosti sa môžu rozšíriť na niekoľko mesiacov. [2]

Konkrétna forma humanitárnej pomoci sa stanovuje na základe komplexného posúdenia charakteru krízy a potrieb obyvateľov postihnutej oblasti, prípadne štátu. Môže sa jednať o tieto formy humanitárnej pomoci [3]:

- záchranná – zapojenie sa do záchrannárskych operácií alebo vyslanie záchrannárskeho tímu, ktorého zloženie a technické vybavenie zodpovedá charakteru mimoriadnej udalosti,

- materiálna (potravinová) – poskytnutie potrebného materiálu, techniky, potravín, resp. iných produktov, ktoré boli vyšpecifikované príjemcom pomoci, humanitárnymi organizáciami, alebo na základe vlastných analýz,
- zdravotná – poskytovanie akútnej zdravotnej starostlivosti, vakcinácia, zabezpečenie zdravotníckeho personálu, výstavba poľných nemocníc, zabezpečenie pitnej vody a hygieny, prevencia a ochrana v prípade epidémií,
- poradenská a expertná – vyslanie špecialistov a odborníkov, alebo poskytnutie informácií potrebných na zamedzenie strát na ľudských životoch alebo na obmedzenie materiálnych škôd, realizáciu prípravných a preventívnych programov,
- finančná – poskytnutie finančných prostriedkov humanitárnym organizáciám alebo priamo príslušným orgánom postihnutej krajiny na základe konzultácií s humanitárnymi organizáciami a odporúčaní zastupiteľských úradov,
- pomoc utečencom, prípadne presídlencom – správa utečeneckých táborov, sociálna rehabilitácia, provízorne vzdelávanie, potraviny za prácu a programy pre voľný čas,
- kombinovaná – vzhľadom na komplexnosť potrieb pri humanitárnych katastrofách a krízach je takýto typ najčastejší.

2 PRINCÍPY POSKYTOVANIA HUMANITÁRNEJ POMOCI

Základným hľadiskom pre poskytovanie humanitárnej pomoci je jej potreba, adresnosť a celkový dosah poskytnutej pomoci, z čoho vyplýva požiadavka na rýchlosť realizácie, vhodný obsah a formy v závislosti na potrebách postihnutého obyvateľstva. Pri rozhodovaní o poskytovaní pomoci a jej forme sa zohľadňuje schopnosť orgánov postihnutej krajiny riešiť vzniknutú krízovú situáciu. Ďalším hľadiskom je využitie medzinárodnej koordinácie pomoci a spolupráce s ďalšími organizáciami. [2]

Humanitárne princípy predstavujú súbor pravidiel, ktoré tvoria myšlienkovú a vecnú súčasť humanitárnej pomoci. Bez dodržania týchto pravidiel nemôže byť pomoc chápaná ako humanitárna. Sú to tieto základné pravidlá [3]:

- humanitárna pomoc je vykonávaná v súlade s princípmi medzinárodného humanitárneho práva rešpektujúc Všeobecnú deklaráciu ľudských práv, podľa zásad:
 - humanity (orientácia na záchranu ľudských životov a zmiernenia utrpenia),
 - nestrannosti (pomoc je poskytovaná čisto na základe potrieb, bez rozlišovania národnostnej, rasovej, náboženskej alebo inej príslušnosti) a
 - politickej neutrality (humanitárna pomoc nesmie byť na žiadnej zo strán ozbrojeného konfliktu),
- na poskytnutie humanitárnej pomoci sú rozhodujúce potreby obetí prírodných katastrof, človekom spôsobených konfliktov alebo porovnateľných situácií, vyjadrené oficiálnou výzvou národných, resp. medzinárodných inštitúcií,
- poskytovanie humanitárnej pomoci je dobrovoľným prejavom solidarity a nie je podnecované snahou o získanie finančného prospechu.

Poskytovanie humanitárnej pomoci vyžaduje vlastné mechanizmy a nástroje, odlišné od tých, ktoré sú využívané pri poskytovaní rozvojovej pomoci, pretože sa poskytuje ako reakcia na mimoriadne, neočakávané udalosti a vyžaduje si rýchlu a efektívnu pomoc. Humanitárna pomoc sa však považuje za súčasť rozvojovej pomoci. Nie je dlhodobou plánovaná, reaguje na aktuálne potreby iných subjektov a vyžaduje si schopnosť flexibility a pohotovosti na strane poskytovateľa.

3 ZÁSADY POSKYTOVANIA HUMANITÁRNEJ POMOCI

Vymedzenie zásad poskytovania humanitárnej pomoci, resp. humanitárnych zásad je možné nájsť v Kódexe správania pri záchranných akciách Medzinárodného hnutia Červeného kríža a Červeného polmesiaca a mimovládnych organizácií a v rezolúcií Valného zhromaždenia Organizácie spojených národov č. 46/182. Vychádzajú zo základných zásad Červeného kríža, ktorými sú najmä humanita, nestrannosť, neutralita a nezávislosť.

Humanita – zásada humanity znamená, že s ľuďmi sa má zaobchádzať za všetkých okolností ľudsky. Je potrebné chrániť ich životy a zmiernovať utrpenie a tým zabezpečiť rešpektovanie ľudskej dôstojnosti. Je to základná zásada humanitárnej reakcie.

Nestrannosť – poskytovanie humanitárnej pomoci musí byť nestranné a nesmie byť ovplyvnené národnosťou, rasovou, náboženskou príslušnosťou alebo politickým názorom. Jediným kritériom jej poskytovania je núdza.

Nezávislosť – humanitárne agentúry musia formulovať a implementovať svoje vlastné oblasti politiky nezávisle od iných činností vládnych inštitúcií a politických akcií.

Neutralita – nezapájanie sa do bojov alebo sporov politickej, rasovej, náboženskej alebo ideologickej povahy. Rezolúcia Valného zhromaždenia OSN č. 46/182 uvádza zásadu neutrality vo svojej prílohe spolu so zásadou humanity a nestrannosti ako zásady smerodajné pre poskytovanie humanitárnej pomoci. [1]

ZÁVER

Poskytovanie humanitárnej pomoci je neoddeliteľnou súčasťou záchranných prác. Okrem poskytnutia základných potrieb, umožňuje aj zlepšiť aktuálnu situáciu postihnutých osôb a doceliť to, aby opäť nadobudli minimálnu úroveň samostatnosti.

Uvedené zásady a princípy musia byť dodržiavané a rešpektované a procesy poskytovania humanitárnej pomoci musia byť sprehľadnené. Preto je potrebné riešiť postupy poskytovania humanitárnej pomoci. Pozornosť je nutné zamerať aj na samotnú realizáciu a stav poskytovania humanitárnej pomoci. Je dôležité, aby poskytnuté prostriedky (materiály) neboli v procese poskytovania humanitárnej pomoci spreneverené a aby sa dostali k ľuďom, ktorí ich potrebujú.

Pre lepšie pochopenie vnútorných súvislostí a väzieb je možné využiť model, ktorý bude zahrňovať spomínané oblasti a bude zohľadňovať aj právnu úpravu na príslušnom úseku poskytovania humanitárnej pomoci. V rámci tohto modelu bude

potrebné zohľadniť aj okolnosti, ktoré sa vyskytujú pri dôsledkoch krízových situácií a ktorých vplyv môže ovplyvniť priebeh poskytovania humanitárnej pomoci. Podrobnejšie sa touto problematikou budem zaoberať v rámci dizertačnej práce.

LITERATÚRA

- [1] Komisia európskych spoločností. 2007. Oznámenie komisie Európskemu parlamentu a rade – Smerom k Európskemu konsenzu o humanitárnej pomoci. 15 s. [cit. 31. 3. 2012]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/echo/files/policies/consensus/acte_sk.pdf
- [2] Ministerstvo zahraničných vecí Slovenskej republiky. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. 2006. Mechanizmus poskytovania humanitárnej pomoci Slovenskej republiky do zahraničia. 12 s. [cit. 31. 3. 2012]. Dostupné na: [http://www.foreign.gov.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_A8084452A0D893CEC1257669003D3DF2_SK/\\$File/Mechanizmus_HP.pdf](http://www.foreign.gov.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_A8084452A0D893CEC1257669003D3DF2_SK/$File/Mechanizmus_HP.pdf)
- [3] Ministerstvo zahraničných vecí Slovenskej republiky. 2011. Humanitárna pomoc. [cit. 31. 3. 2012]. Dostupné na: http://www.foreign.gov.sk/sk/zahranicna_politika/oficialna_rozvojova_pomoc-humanitarna_pomoc
- [4] Zákon č. 617/2007 Z. z. o oficiálnej rozvojovej pomoci a o doplnení zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov

Článok recenzoval:
Ing. Miloš Ondrušek, PhD.

